

Nationaltidende 4. oktober 1884: *Branden*

Af Herman Bang

Jeg vil forsøge at skrive saa rolig som muligt. Men naar jeg løfter Øinene, ser jeg en ustanselig Ildregn af Gnister falde tæt udenfor Vinduerne, og de bestandige Knald fra det brændende Slot naar mine Øren som Knald af en Tirailleurild (*ild fra skydevåben*). Man skriver med rystende Haand og sydende Hoved. Meget af det skrevne vil falde sammen med andet, men det er uundgaaeligt.

Klokken halv syv bragtes mig Budet. Der blev en urolig Støi paa Gaden, og mens jeg styrtede ud, samlede Folk sig i Portene, udenfor Husene; der paakom En en dump Angst som overfor et sig nærmende Jordskælv. Himlen flammede, og man ser allerede Lyshavet ligesom en Purpurstrøm isprængt med mørk Røg. Ved Frue Kirke faldt Funkerne som en Regn. Men endnu vidste ingen, hvor Ilden var. Man raabte ”Kristiansborg”. Jeg hørte, mens jeg løb, da Flammerne rødt steg op over en Sidegade, et langt Kvindeskrig. Det var en ung Pige, som faldt forlænds om paa Jorden.

Saa saa jeg paa Højbro Flammerne staa ud af Slottets Tag. Her oppe fra Vinduerne saa man Tunger slikke hele Rygningen. Jeg gik ned og trængte mig atter gennem Mængden, den var taus og nedslaaet. Ingen talte med hinanden. Kvinderne græd og jamrede. Ildregnen var saa hæftig, som om den udkastedes fra et Krater; ført af Stormen, der tog til, faldt Funkerne som en Sne af Ild over Thorvaldsens Musæum, over Kirken, her over Huset og i Kanalen.

Jeg kom ind gennem St. Jørgens Port. Forvirringen var ubeskrivelig. Man hørte uafbrudt Raab om Vand, Skrig om at redde Malerisamlingen. Det var en fuldstændig Raadløshed. Sprøiterne arbejdede stærkt, saa snart der skaffedes Vand, men der var intet. Ildregnen faldt saa tæt over Slotsgaarden, at Funkerne hængte i Ens Klæder.

Den uendelige Knitren af Ilden lyder ligesom Geværsalver. Man render allerede imellem hinanden for at redde de sindsvageste Ting. Jeg styrtede op i Malerisamlingen. Ved Vinduerne er Ilden saa stærk, at Haaret kan svides. Lyset udefra er det eneste Lys over Galleriet. Folk storme ud og ind, man river Malerierne ud fra Væggen og kaste dem paa Gulvet for at sønderbryde Rammerne.

Lige overfor i Gaarden luer Søilegangen som et attisk Tempel ved en Solnedgang. Vi løbe omkring med enkelte døsige Lygter for at skelne mellem Malerierne: Det er umuligt. Skodderne rives op, og vi ses saa meget vi kan; vi rive Malerierne løs hulter til bulter. Jeg faar fat i nogle hollandske Smaabilleder, en anden river dem ud af min Haand, og det gaar videre for at finde andre. Jerichaus Ofelia ligger lige i Skæret og bliver som levende midt i Lyshavet. Man løsner Figuren fra Sokkelen, der, omvendt, ligner en Ligkiste. Saaledes bæres den bort. De evindelige Drøn fortælle, at Branden bliver hæftigere. Man bærer ”Panterjægeren” ned. De uafbrudte ”Skynd Dem – Skynd Dem” lyder gennem Halvmørket.

Der er her ingen Panik. Kun en travlt syslende Rædsel. Jeg naar ned ad Trapperne. Folk stimler uafbrudt op. Man kaster Malerierne og gaar atter op. Der var Malerier oppe under Loftet, som ikke reddedes. En enkelt Figur straaledede pludseligt i Flammeskær midt i Halvmørket.

Jeg gik over paa den anden Side af Porten op i Rigsdagslokalerne. De vare forladte. En Brandmand raabte flygtende ”Her er ingen Vand.” Gangene svømmede i rivende Søer. Jeg mødte ingen. Røgen begyndte at fylde Gangene, hvor der var fuldstændig sort. Jeg trængte frem til Folketingssalen og ind i den. Der var i Loftet et Hul, hvorfra Flammerne væltede ned med lyse Tunger. Og stadig disse smaa Knald af Ilden oven over, og lige over mig de smaa gemytliges Flamme, som kælede hen over Gesimserne. Der saa ikke ud til at være noget reddet. Bøger og Manuskripter flød rundt paa Bordene og paa Gulvet. Man kunde næsten tænke sig et stormfuldt Møde, hvor det var gaaet paa Næverne løs.

En Mand kom løbende gennem Gangen for at ville redde et eller andet. Det var Værdipapirer, indesluttet i en Pengekiste, den var saa tung, at man ikke kunde slæbe den. To Mænd forsøgte at bryde den op. Det var umuligt. I et af de næste Værelser brændte en Astrallampe roligt midt paa Dagligstue-Bordet. Det saa hjemligt ud.

Gangene var sorte af Røg og Sod. Jeg hørte nogle lange og flygtende Kommandoraab - og maatte ud. Lidt efter styrtede Loftet. Jeg løb over Slotsgaarden. Der regnede ligefrem Kugler af Ild og glødende Murbrokker. Mellem Søilerne fæg det som med Hagl. Der var sparsomt Ly mellem Søilerne. Gaarden ryddedes. Den overgaves redningsløst til denne Ødelæggelse.

Jeg trængte atter opad Folkethinget til, ad den modsatte Indgang. I det forreste Værelse borede Flammerne sig ligesom smaa Spidskugler ud gennem en hvid Dør. Ligesom om den blev gennemskudt og tilsidst lignede et Flaskestativ. Jeg gik forbi Døren ud paa en mørk Gang. Jeg mærkede mig nøie Veien for ikke at fare vild. Men indtil min Dødsdag vil jeg høre denne ustanselige Knitren af Flammerne over mit Hoved. Og Buldret som af en brølende og mægtig Lem, der styrtede i over mit Hoved. Jeg naaede en Trappe. Flammerne havde grebet den nedefra - den forkullede Afsats hang lige overfor mig dækket af et sydende Myr af Funker. Der var en grufuld Skønhed over denne Trapperest, som hang midt mellem Flammerne. Nede var det et Baal.

Jeg saa det alt i et Nu.

Bag mig hørte jeg et Brag, det var Døren i Salen som faldt. Det var i et Sekund et brændende Væld af Ild - skinnende lys i Farven, seirrig og hoverende. Vi to-tre foer tilbage, raabte til et Par, som kom, at der var Fare, og alt var forbi, Strømme af unyttigt Vand flød om vore Fødder.

To af os trængte ind et andet Sted. Det var en spinkel Bagtrappe, fuld af Vand, en tom Vandslange dovnede midt i Sølen. Denne Trappe var forfærdelig. Vi mødte Brandmænd; som skreg paa Vand: Vand, Vand eller det er forbi. Stærke Karle vred deres Hænder og forbandede. Der var ingen Ledelse. "Sig vi maa ha'e Vand" - "Vi kan ikke mere." Man styrtede ned efter Vand. Vi kom forbi en Jerndør, som var gloende. Under Branden saa jeg tre Gange saadanne Jerndøre, som ikke fugtedes.

Denne Dør blev bulet af Ildens Magt. Der var varmere end i en Bagerovn, en stikkende, utænelig Hede. Vi trængte høiere op. En Brandmand holdt Vagt øverst. Det var lige ved Taget, og ganske nær hørte vi en stærk Susen af Flammerne. De seks, syv Ansigter, jeg saa, vare hvide, trods det røde Skær.

Med et lød et - Tilbage - og en brændende Lem faldt ned forbi os. Derpaa blev det ganske mørkt. Jeg ved ikke, hvad der saa skete. Nogle Stemmer skreg: Stans - stans - det brænder under os. Men Raabene lød ligesom utydeligt, og vi stansede ikke. Vi styrtede frem i Ravnørke og faldt over Slangerne, som laa glemte paa Trappen. Røgen fyldte Rummet med en kvalm og uigjennemtrængelig Masse. Saadanne Sekunder, medens man hørte Skriget af de flygtende Brandfolk, man ikke saa, og Flammernes Kogen langs den Afsats man lige har forladt - saadanne Sekunder er Evigheder.

Vi gled i Vand, kom atter op; jeg pressede Lommetørklædet i Munden og fremad. Saa kom vi ned. Da lød der rædselsfulde Brag. De sagde, det var Riddersalen, som styrtede sammen. Inde fra Bygningen lød et langt Hyl.

En Soldat møder mig. Hans Ansigt er ligesom afsvedet af Ilden. Han gik omkring mekanisk og slog meningsløst med Armene.

- Var det Riddersalen?

- Ja. Jeg stod ved Siden af dem. De raabte, at vi skulde gaa - tre Mænd blev der. Saa faldt Loftet. De var alle tre der - saa langt fra mig - og han udstrækker virrende Armen - saa langt.

De tre blev straks begravet - væk, ind under. Af den Tredie saa jeg Armen og tog fat i den ... Aa - hvor han skreg, som han skreg ... og saa væk ... vi fik ikke fat ...

Jeg gaar atter ind i den lukkede Gaard. Flammerne slaar ud af Beletagens Vinduer. Da steg denne skrækkelige Knitren til Lyden af en uhyre Storm. Det var et forfærdeligt Døn af Ilden som Brusen af selve Havet. Og midt i denne Heksedans af Ild de dundrende Brag af Mure, som styrtede sammen.

I Folkethingsfløien stod de nøgne Mure med gabende Vinduesaabninger, lige saa mange Svælg ind til den gule og lystige Ild. Saa megen Ild.

Vi gik tilbage til Ridebanen. Forvirringen var ubeskrivelig. Militær ankommer i Skarer, men ingen kommanderer. Man slæber Møbler, Puder, Sengeklæder og Nips ud fra Audienssalen. Jeg saa en Soldat rende med en Flaskekurv fyldt af tomme Flasker, en anden med en eneste broderet Pude. Man skriger og slaar Vinduer ud eller ind. Der er ingen Stige og ingen Vand.

Da saa vi, som stod i Gaarden, et svagt Lysskær lige ved et Vindue over Høiesterets Arkiv. Som om man havde stillet en Lampe dækket af en Skærm lige ved dette Vindue. Dette Skær vedblev, det var ganske svagt, men ængstende. Vi raabte, at det brændte; at det havde fænget ved dette Vindue. Ingen hørte. Jeg saa en Mand med Raseri besværges en Overordnet - en Militær - at undersøge, om det ikke brændte her. Man gjorde intet. Og i næsten ti Minuter saas dette svage Lampeskær - indtil med pludselig Knitren Vinduerne sprængtes, og Flammerne slog op om Karmen.

Da begyndte alle at raabe. Der var Hundreder af Mennesker bag disse Værelser. Man brød oppe i den tilstødende Sal Vinduet op og raabte ned. Det var Soldater og Civile. Vi hørte ikke, hvad de skreg uden: Der er Ild ... Vi saa dem anstrenge sig for at raabe os op -umuligt ... De slog med Armene og kastede lange Tæpper ud. Forgæves.

Der lød et Skrig om Stiger. Der var ingen. De, som kom, naaede ikke. En Mand klavrede langs Mezzaninen (*lav etage indskudt mellem stueetage og 1. sal*) og slog med en Økse et Vindue ind. Og stadig raabte disse Folk deroppe noget, vi ikke forstod. Jeg havde ikke følt Angst før, nu følte jeg Dødsangst for disse Mennesker, som deroppe løb meningsløst frem og tilbage, skreg ud i Rummet, hvad ingen hørte, og løb ind igjen.

En gammel Gardersergent sagde: Og de løber vild deroppe ... De Gange, -naar de taber Hovedet ... De ved hverken, hvor Udgang eller Indgang er.

Saa kom de ud, sprang ned fra Mezzaninen, væltede ned ad mørke Trapper. Hagar og Ismael slæbes ud midt i Vrimlen og væltes rundt i Sølen.

Jeg stod under Søilerne og hørte atter den Knitren, som sagde mig, at Ilden var over mig. Da stod Flammerne ud fra begge Kanter og mødtes. Slottet var tabt.

Hele den indre Gaard lignede et Baal. Heden brændte vore Kinder. Jeg saa Kongen midt i en Klynge med sine to Sønner. Hans Ansigt var forfærdet og blegt, ganske ligt en stiv Maske. Han bevægede mekanisk Hænderne i hinanden. Jeg hørte, der blev givet Ordre til Sprængning af Kirkeporten. Man raabte overalt paa Zeltner. Han var intetsteds. Og rundt i Kjælderne brændte Gassen endnu. Man kunde ikke slukke, ingen vidste, hvor Hovedledningen var. Saaledes brændte Gassen midt i det flammende Slot.

Alt var Forvirring. En Kommandør i Sætaten giver Ordre til at hugge ned, hugge bort, Fløien mod Musæet, Portene, alt. Mængden bryder ind mod en Port, som aabner sig under Trykket med et Brag, og alle Struber udstøder et Skrig.

Jeg har aldrig set et saadant Syn. Det var, som om disse Mennesker vilde kradse disse Mure ned. Man fik Hamre, Økser, Bjælker til Vaaben; man vælter sig ind mod disse Mure, de holde, fortvivlet holde. Vi komme ud i Kirke-Gaarden, hvor endnu alt er mørkt. Men der staar tykke Røgsøiler ud fra Vinduerne. Og altid denne gruelige Susen i Ens Øren.

Vi gik atter ned i Kjælderen. Beboerne redder deres Habengut ved Gasskin. Da vi kommer op, løsner Stormen brændende Murstensbrokker, som falde rundt om os. Man kjører af med store

Artillerivogne fyldte med alskens Ting; endnu er hele denne Side af Slottet mørk. Hele Kirketaget er bedækket af Gnister som af et Fosforlag.

Vi slap gennem Kirkeporten ud og gik langs Slottet. Det var et Fygeveir med Ild. Det føg gennem Luften som med glødende Raketstokke; det var saa skinnende lyst, at Gasblussene lignede smaa Spædelys.

Hele Gammelholm glødede i Skæret. Frederik den Syvendes Statue stod silhouetmæssig foran Baalet. Jeg ved ikke andet Ord end at Ilden hvinede om os. Man kastede Bøger ud af alle Vinduer. Folk deroppe skreg og væltede Bogmasser ud, som af os dernede kastedes ind paa Plænerne. Vandet flød overalt. Man sprang over Gitret til Kong Frederiks Statue og kastede Bøgerne op paa Fodstykket. Midt mellem det altsammen stod paa Pladsen en simpel Træseng. Jeg fandt en Bog, der laa lige under den brændende Mur. Den bar Kongens Chiffre. Det var: Souvenirs intimes de Napoleon III.

Det var, som om selve Luften tændtes i Lue. Alt lyste af Ild. Men Flammerne selv var mere gulhvide, mere "spillende" end den glødende Luft.

Vi kom ind i Bibliotheksgaarden. Alt var Ild. Thorvaldsens Værelse stod urørt endnu. Der var Ild til begge Sider. Fra den brændende Fløjdør faldt Flammeskæret lige paa Frisen over den modsatte Dør. Man saa hver Skikkelse i Skæret. Saa hvirvledes Gardinerne sammen af Flammerne ligesom Smaaklude, og Rummet hylledes i Ild ...

Et Korps Kadetter foer gennem Gaarden. Deres Klæder var svedne. De havde opført sig som Helte ...

-- Mens jeg har skrevet, har jeg hørt den fjerne Susen af Ilden -Ruderne fløi splintrede ind, da man sprængte Kirkeporten. Jeg har skrevet med dette Baal evindeligt for mine Øine, med et Hav af Gnister ned over det Hus, hvori der skrives. Nu staar af Kongeborgen kun de tunge Mure med de hundrede Vinduer som luende Øine. Og det minder forfærdeligt om et Kykophus, bygget af en Jætte, der lyser sin Kæmpe-Storstue op med et skrækkeligt Baal.

Dagen, der kommer, vil vise en forkullet, takket Ruin. Det var Kristiansborg.